

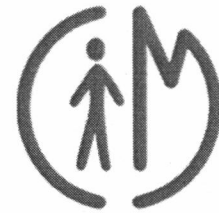

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
415-15/21
Београд

дел. бр. МоА7 датум 23.04.2021.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА ПРЕМА МИГРАНТИМА / ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА

**Извештај о праћењу поступања према
мигрантима на државној граници са
Републиком Северном Македонијом**

Београд, април 2021. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВЕ	Прихватни центри у Бујановцу и Прешеви, полицијске станице у Бујановцу и Прешеви, Регионални центар граничне полиције према Северној Македонији и Окружни затвор у Врању
ВРЕМЕ	8. – 10. фебруар 2021. године
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењем Центар за интеграцију младих
ВРСТА	Редовна
ЦИЉ	Праћење поступања према мигрантима на државној граници
НАЈАВА	Посета РЦГП Северна Македонија је била претходно најављена, посете осталим установама су биле ненајављене
ТИМ	Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Лазар Милошевић, <i>Центар за интеграцију младих</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Прво су посећени центри за прихват и збрињавање миграната, и то ПЦ Бујановац 8. фебруара и ПЦ Прешево 9. фебруара. У овим центрима НПМ је од службеника Комесаријата за избеглице и миграције прикупио информације од значаја за предмет извештаја и остварио увид у релевантну документацију, а потом обавио разговоре са више миграната који су се тог дана налазили у центрима,⁴ као и са представницима организација које овде имају активности. Потом је 9. фебруара посећен РЦГП Северна Македонија, где је НПМ од полицијских службеника добио информације о поступању према мигрантима и на терену се упознао са начином на који се обавља надзор државне границе. Истог дана, НПМ је посетио и ОЗ Врање, где је од руководства Завода добио информације о поступању према странцима лишеним слободе и обавио разговоре са притвореним лицима. Напоследку, 10. фебруара НПМ је посетио ПС Прешево и ПС Бујановац, где су од полицијских службеника добијене информације о поступању према странцима.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Службеници свих посећених установа су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано оствари свој мандат. НПМ су пружене све тражене информације, омогућен приступ и фотографисање свих тражених просторија, увид у и фотокопирање релевантне документације и ненадзирани разговори са лицима по избору чланова тима.

⁴ Разговори су обављени помоћу преводиоца, чије услуге су обезбеђене уз подршку Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХЦР).

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ

2.1. ВРАЋАЊЕ И ПРОТЕРИВАЊЕ

Највећи број миграната који борави у Републици Србији нема регулисан боравак. Упркос томе, одлуке којима им се налаже да у одређеном року напусте земљу се доносе углавном у случају чињења кривичних или прекршајних дела. У ПС Прешево и ПС Бујановац током 2020. године донето је 47 решења о враћању, али се не односе сва решења на мигранте. Иако не постоје поуздани подаци да ли су заиста напустили земљу, одређени део њих то и учини у остављеном року, најчешће тако што једноставно наставе свој пут, али део њих то не уради. Део њих се врати у земљу после неуспелог покушаја наставка пута. Тако, одређени број миграната којима је донето решење о враћању се и даље налази у прихватним центрима. Механизам принудног удаљења се примењује само према мањем броју њих, углавном према онима које је могуће вратити у земље транзита у складу са споразумима о реадмисији.

Принудна удаљења се обављају у складу са споразумима о реадмисији. У редовном поступку, мигранти пре удаљења бораве у Прихватилишту за странце у Падинској Скели, за које време се чека да се обаве формалности са земљом која би требало да их прими. У ПС Прешево и Бујановац током 2020. године донета су 3 решења о одређивању боравка у Прихватилишту, у сва три случаја за пунолетне мушкарце.

НПМ жели да укаже на отежано спровођење реадмисије са Северном Македонијом.⁵ Према подацима добијеним у РЦПП Северна Македонија, током 2020. године Северној Македонији је поднето 68 захтева за реадмисију исто толико лица и сви захтеви су одбијени, најчешће са образложењем да недостају докази да је странац ушао у Србију из Северне Македоније, иако је то, према службеним наводима, више него очигледно и достављени су сви потребни докази. Уз то, током 2019. године је обављено 108 мешовитих патрола, а током 2020. године до пандемије COVID-19 22 мешовитих патрола са службеницима Северне Македоније, током којих су уочавани очигледно незаконити преласци границе. Од 2011. године, када је почео са применом Споразум две Владе, свега неколико захтева је прихваћено, а једна реадмисија је реализована. Према службеним наводима, честе су и ситуације да се припадници РЦПП, када преко камера виде да се група миграната креће ка територији Републике Србије, преко радио везе обрате колегама из Северне Македоније са овом информацијом како би они даље одреаговали, међутим о предузетим активностима не добијају повратне информације. **НПМ сматра да би у циљу стварања свих услова за законито управљање миграцијама, рачунајући и поступање према ирегуларним мигрантима, потребно подстаћи државе да у највећој мери сарађују.** Ово свакако подразумева истрагу свих навода о кршењу људских права, али и сарадњу ради ефикасне борбе против незаконите миграције и успостављања брзе и делотворне процедуре и безбедног и уредног повратка миграната који не испуњавају услове за боравак у земљи.

НПМ је у извештајима о надзору над принудним удаљењима странаца указао да би поступак удаљења требало да понуди странцима праву прилику да изнесу свој случај, а

⁵ Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Македоније о предаји и прихвату лица чији је улазак или боравак нелегалан са Протоколом између Владе Републике Србије и Владе Републике Македоније о спровођењу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Македоније о предаји и прихвату лица чији је улазак или боравак нелегалан ("Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 1/11-41).

службеницима којима је поверено да воде такве случајеве би требало да се пружи одговарајућа обука и приступ објективним и независним информацијама о стању људских права у земљама о којима се ради, како би се створили предуслови да странци не буду изручени у земљу у којој постоји ризик да ће бити подвргнути извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно тамо где им прети озбиљно кршење права зајамчених Уставом.⁶ Такође, НПМ је упозорио да немогућност странаца да своју ситуацију искажу службеницима који одлучују о њиховом враћању може потенцијално довести у ризик од повреде забране принудног удаљења и тиме повреде забране мучења, на коју је Република Србија обавезана међународним уговорима и домаћим прописима,⁷ па је Министарству унутрашњих послова препоручивао да обезбеди да у поступку доношења решења о враћању странац има могућност да укаже да му у одређеној земљи прети прогон, односно да у њој постоји ризик да ће бити подвргнут тортури; да надлежни орган оцени ове наводе и утврди да ли постоје разлози за забрану принудног удаљења; те да наводи странца и утврђење надлежног органа буду наведени у образложењу решења о враћању.⁸ У одговору на ову препоруку, Министарство је навело да је у плану да се у сарадњи са УНХЦР организују и одрже семинари и обуке за полицијске службенике "запослене по линији странаца" на целој територији Републике Србије, везано за сагледавање испуњености услова за доношење решења о враћању у сваком конкретном случају, препознајући чињеницу да је у сваком поступку неопходно да полицијски службеник сагледа и оцени да ли је испоштовано начело забране враћања (*non-refoulement*).⁹ Министарство је навело и да због епидемијских мера и ситуације у вези са епидемијом заразне болести у протеклом периоду није било могуће реализовати ове активности, али да ће у наредном периоду оне бити "један од приоритета".¹⁰

Према подацима РЦГП Северна Македонија, током 2020. године од незаконитог уласка у Републику Србију одустало је 14390 лица на државној граници са Северном Македонијом. Према наводима полицијских службеника, ради се о лицима која су након што су уочили присуство патроле граничне полиције одустали од уласка у земљу. Такође, 518 лица је ухваћено у незаконитом преласку државне границе, од тога је њих 105 изразило намеру да тражи азил пред полицијским службеницима РЦГП и њима су издате потврде о регистрацији у ПС Прешево, против 46 је РЦГП поднео захтев за покретање прекршајних поступака и 367 је предато подручним полицијским управама.¹¹ Њима се у станици граничне полиције проверава идентитет и уносе се у евиденцију, па потом предају прекршајном суду, подручној полицијској управи или се упућују у центар за прихват и збрињавање миграната. У станици граничне полиције бораве највише неколико сати. Током 2020. године, полицијски службеници РЦГП нису примењивали средства принуде.

⁶ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 12.

⁷ Чл. 3. Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, Ратификована Законом објављеним у "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 9/91, односно чл. 83. Закона о странцима ("Сл. гласник РС", бр. 24/18 и 31/19).

⁸ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца - јануар - март 2020. године, бр. 4115-62/20 од 29. јуна 2020. год, стр. 12; Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца - април - септембар 2020. године, бр. 4115-113/20 од 12. новембра 2020. год, стр. 20.

⁹ Акт Управе граничне полиције бр. 26-174/20 од 12. августа 2020. год.

¹⁰ Акт Управе граничне полиције бр. 26-7/21 од 25. јануара 2021. год.

¹¹ РЦГП је овлашћен да подноси кривичне пријаве само за кривична дела недозвољен прелазак државне границе и кријумчарење људи из чл. 350. КЗ и навођење на оверавање неистинитог садржаја из чл. 358. КЗ.

На делу државне границе, који је најугроженију у смислу илегалних улазака у земљу, у току је изградња оградe, која би требало у будућности да олакша граничну контролу.

ограда у изградњи на државној граници са Северном Македонијом

НПМ је добио више навода о противправном протеривању миграната, како из Србије тако и из осталих земаља. Ово се наводно дешава након што мигранти незаконито пређу државну границу и буду ухваћени од стране полицијских службеника или других службеника задужених за спровођење закона у близини границе, а у појединим случајевима и даље од ње, у дубини територије земље. Ово је понекад праћено насиљем, а често уништавањем или одузимањем личне имовине, као што су мобилни телефони. Генерални утисак након обављених више десетина разговора са мигрантима смештеним у прихватним центрима и са службеним лицима је да велики број њих који илегално пређу границе Србије са Босном и Херцеговином, Хрватском, Мађарском и Румунијом сведочи о незаконитом протеривању и физичком и вербалном насиљу од стране полиције суседних земаља, као и о отимању новца, личних предмета, телефона и слично. Када је у питању Србија, све оптужбе су се односиле на догађаје на југу земље и ретко су укључивале и физичко насиље.

На пример, четири младића пореклом из Сирије су навела да су неколико пута били враћани назад преко границе и то прво из Србије у Северну Македонију, па потом из Северне Македоније у Грчку. Додају да су приликом првог покушаја уласка у земљу наишли на групу полицијских службеника и да су им том приликом узели телефонске картице из мобилних телефона и рекли им да се врате назад одакле су дошли. Додају да су једног од њих и шутнули. Пре отприлике седам дана од дана разговора, ушли су у Србију кроз шуму и регистровали се у прихватном центру.

Један младић је навео да је у централну Србију први пут ушао почетком 2019. године са мањом групом мушкараца преко административне линије Аутономне покрајине Косово и Метохија. Додаје да су наишли на групу од седам војника и два полицајца и да се он са њима споразумевао с обзиром да је само он знао енглески. Објашњава да је претрпео физичко насиље када је поменуо Алаха и да неко време није могао да хода због повреда. Њега и момке са којима је био су затим убацили у ауто, вратили их у Аутономну покрајину, узели им мобилне телефоне, репетирали оружје и рекли им да иду. Он је након тога провео

два и по месеца на Косову и Метохији, а затим поново ушао у централну Србију у марту 2019. године.

Момак из Сомалије наводи да је након преласка границе и уласка у Србију из Северне Македоније поново враћен у Северну Македонију заједно са групом од десет људи са којима је био. Додаје да он том приликом није доживео никакав облик насиља, али да им нису дате никакве информације нити им је било шта објашњено. Иста група је поново ушла у Србију након 13 сати на истом месту.

Момак и девојка који наводе да су брат и сестра су описали да су у јануару месецу након преласка границе и уласка у Србију из Северне Македоније наишли на полицију, те да су сви ненасилно протерани у Северну Македонију. Приликом поновног преласка границе он и сестра су успели да се издвоје из групе пре новог контакта са полицијом, да им тако побегну и да затим пређу границу.

Младић из Либана наводи да су он и мања група са којом је био наишли на униформисана лица, да су их угурали у ауто и вратили назад у Северну Македонију. Додаје да су том приликом задобили и ударце у леђа. Он је затим, пар дана касније, у јануару ове године, сам ушао у Србију без икаквих проблема.

Момак из Авганистана наводи да је током јануара и фебруара месеца седам пута враћен у Северну Македонију од стране униформисаних лица, да им никада нису објашњени разлози враћања, као и да је једном приликом група са којом је путовао претрпела насиље од стране полицијских службеника.

Момак из Авганистана наводи да је већ шест година у Србији и да је у том периоду доживео да му је у два наврата отиман новац и једном мобилни телефон, као и да је једном претрпео насиље. Даље наводи да је у претходном периоду четири пута враћан у Србију из Босне и Херцеговине, три пута из Хрватске, два пута из Румуније и једном из Мађарске.

Истовремено, добијене су информације да постоје и примери добре праксе, када се породице са децом превозе од границе до прихватних центара и адекватно се збрињавају особе којима је потребна медицинска помоћ.

надзор државне границе са Северном Македонијом

2.2. ПРИСТУП ПРОЦЕДУРАМА

Мали број миграната који се налазе у прихватним центрима жели да уђе у поступак азила. У дану посете, у ПЦ Бујановац од 202 миграната колико се налазило у овом центру, један који се претходно регистровао је након тога ушао у програм добровољног повратка. У ПЦ Прешево, у коме се налазило 562 миграната само 4 су била регистрована, међутим како нису били присутни од ноћи пре посете НПМ, службеници су претпоставили да су напустили Центар.

За разлику од претходног периода када је НПМ посећивао ове центре, не региструју се сви мигранти, већ само они који имају намеру да траже азил у Републици Србији. Регистрација се обавља у локалним полицијским станицама. Током 2020. године, ПС Прешево је издала 132 потврде о регистрацији, а ПС Бујановац 118 потврда. У највећем броју случајева се ради о мигрантима из Авганистана и Пакистана. Уколико намеру изразе малолетници без пратње, они се упућују да се јаве у центре за азил намењене малолетницима. Међутим, не поднесу сви они који су регистровани као потенцијални тражиоци и сам захтев за азил.

Мигранти сами изражавају намеру да траже азил тако што се јаве патроли или дођу у станицу полиције. Могу се обратити и службеницима Комесаријата за избеглице и миграције, од којих добијају да попуне упитник Канцеларије за азил, па их онда воде у локалну полицијску станицу. Такође, УНХЦР је редовно присутан у центрима за прихват и збрињавање миграната и обавља процену потреба сваког новоприспеглог мигранта. Лицу коме је потребна међународна заштита, поучиће о његовим правима и могућностима и упутити на удружење које пружа правну помоћ у поступку азила. Према речима службеника у прихватним центрима и представника УНХЦР, правни заступници редовно долазе у центре, узимају пуномоћја и предузимају даље радње у поступку. Након регистрације у полицијској станици, мигранти који су изразили намеру се премештају у неки од центара за азил. Службеници Комесаријата наводе да редовно шаљу податке о потенцијалним тражиоцима азила Канцеларији за азил, да од Канцеларије потом добијају информације када је потребно да мигрант који се регистровао буде у одређеном центру за азил, па се у року од неколико дана премешта у тај центар. Превоз организује УНХЦР.

Идентификација миграната се обавља помоћу формулара, који постоји на више језика и који полицијске патроле, као и полицијски службеници у станицама, имају уз себе. Са свим мигрантима се обављају разговори, како би се између осталог уочили они који су евентуалне жртве кријумчарења или насиља. По правилу, разговора се са групом која заједно путује, а по потреби се обављају и индивидуални разговори. Комуникација се обавља на енглеском језику или помоћу преводилаца које обезбеђује Комесаријат или удружења која су присутна на терену.

Центри за социјални рад се увек укључују када се ради о малолетницима без пратње. Њима се поставља привремени старатељ из локалног центра за социјални рад. За малолетне мигранте без пратње су одређена два центра за азил, као и пет установа домског типа. Они неко време проводе у прихватном центру у који су се јавили, да би првом приликом били премештени у установу која је намењена за њих. Тамо добијају и другог старатеља. У дану посете, у ПЦ Бујановац се налазило 15 дечака без пратње, који су у Центар смештени крајем децембра 2020. године. Према наводима службеника Комесаријата, Центар за социјални рад Бујановац ради на томе да их смести у одговарајућу установу за малолетнике и чека се тестирање на нови корона вирус, с обзиром да је негативан налаз теста услов за смештај у

социјалну установу домског типа. У ПЦ Прешево су била 4 дечака без пратње, који су чекали на премештај у Завод за васпитање омладине у Нишу. Теренски радници центара за социјални рад Прешево и Бујановац су сваког радног дана присутни у прихватним центрима.

Полицијски службеници су имали бројне обуке о поступању према осетљивим или посебно рањивим групама миграната. У РЦГП Северна Македонија је радно ангажована 21 жена, а 17 полицијских службеника је имало специјализоване обуке за рад са малолетницима. НПМ похваљује чињеницу да се предузимају континуиране обуке полицијских службеника за поступање према рањивим категоријама лица.

У прихватним центрима је присутна Међународна организација за миграције (ИОМ), која спроводи свој програм *Assisted Voluntary Return and Reintegration*. У центрима су уочени плакати ИОМ, са потребним информацијама и контактима. Један мигрант који је у дану посете био у ПЦ Бујановац је ушао у овај програм. Мигранти који су ушли у програм такође добијају решење о враћању, како би могли да изађу из земље, с обзиром да по правилу немају путне исправе.

2.3. ЛИШЕЊЕ СЛОБОДЕ И УСЛОВИ ПРИЈЕМА

Прихватни центри су отвореног типа. Изласци из њих су дозвољени свакодневно, а мигранти приликом изласка добијају потврду да су смештени у том центру. Иако постоји начелно правило да би требало да се врате до одређеног времена, толеришу се и дужи останци. Такође, сви могу и на дуже напустити центар у ком се налазе, неки од њих се јаве службеницима који раде у центру, а неки не. Они који се јаве добијају потврду да су смештени у центру и место им се чува неколико дана, али чак и ако се појаве након протека тог времена добиће друго место, с обзиром да има слободних капацитета. Према наводима службеника Комесаријата, полиција мигранте које затекне ван центара, а без потврда да су овде смештени, упућује да се врате у центар.

Дужина боравка миграната у центрима варира, они углавном покушавају да наставе пут па ако не успеју врате се или их полиција доведе из неформалних места боравка. У ПЦ Бујановац, према службеним наводима, остају углавном око месец дана пре него што наставе пут. У ПЦ Прешево, само је један од 562 миграната колико се на дан посете овде налазило дошао у Центар 2019. године, чак 189 њих од почетка 2021. године, а остали током 2020. године.

Приликом посета центрима утврђено је да су животни услови углавном задовољавајући. Собе су претежно вишекреветне, хигијена је на задовољавајућем нивоу, приступ топлој води и оброци су обезбеђени. Током разговора са мигрантима нису добијене жалбе на смештај или на животне услове. Центри имају амбуланте и у сваком центру је присутно медицинско особље – лекар и медицински техничар, сваког дана од 8 – 14 часова. Мигранти којима је потребна додатна медицинска нега се воде у локалне здравствене установе – домове здравља и болнице у Бујановцу, Прешеву и Врању. Лекове и друга медицинска средства добијају без накнаде.

Полицијски службеници из локалних полицијских станица редовно обилазе прихватне центре и долазе на позив службеника Комесаријата, у случају ремећења реда. Испред ПЦ Прешево је присутна патрола граничне полиције. У прихватним центрима се води

евиденција ванредних догађаја у форми електронског "извештаја о инциденту", у који службеници Комесаријата уписују све релевантне информације о догађајима. Поступање према мигрантима који ремете ред у центрима је препуштено локалној полицији. **НПМ на првом месту похваљује евидентирање ванредних догађаја и истиче да је ово у складу са препоруком НПМ да Комесаријат за избеглице и миграције у свим центрима за прихват и збрињавање миграната успостави евиденцију ванредних догађаја.** Како је НПМ истакао и приликом упућивања препоруке, ово доприноси ефикасној размени информација о дешавањима на терену и стању безбедности, а у циљу правилног и благовременог реаговања.¹² Додатно, уредно вођење евиденција доприноси добром управљању институцијом, представља једну од гаранција заштите основних права лица и помаже у оптимизацији управљања подацима. Такође, **НПМ похваљује и праксу благовременог обавештавања полиције о ремећењу реда у центрима и препуштања поступања према изгредницима овлашћеним службеним лицима.** Ово је такође НПМ препоручивао у својим извештајима о посетама прихватним центрима, указујући да су полицијски службеници ти који су посебно обучени за овакво поступање и имају на располагању законом прописана овлашћења.¹³ Истовремено, НПМ је приликом ове посете ПЦ Прешево уочио да би евиденција о ванредним догађајима требало уредније да се води. Иако је уочено да су се у међувремену десили одређени догађаји који захтевају евидентирање,¹⁴ последњи извештај је из августа 2020. године.

1.

ПРЕПОРУКА

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Прешеву уредно водити евиденцију ванредних догађаја.

Провером у документацији која се води у ПЦ Бујановац и ПС Бујановац, утврђено је да полицијски службеници поступају по позиву службеника Комесаријата у случајевима ремећења реда од стране миграната који су овде смештени и предузимају мере и радње у складу са налозима јавног тужилаштва. На пример, тројици миграната је одређен притвор и спроведени су у ОЗ Врање, а потом им је донето решење о отказу краткотрајног боравка, односно решење о враћању, са забраном уласка.

Међутим, НПМ није могао да пронађе потпуне податке о поступању према лицу које је, према извештају о инциденту ПЦ Бујановац, насрнуо на службенике Комесаријата и гађао их камењем, након што је опоменут због ремећења реда. Према овом извештају, патрола полиције је стигла неколико минута након позива и лице је уз пратњу полиције напустило Центар. НПМ је од локалне полицијске управе затражио додатне информације о поступању полиције према овом лицу.

Иако незаконито бораве у земљи, мигранти практично не подлежу прекршајној одговорности за то. У Окружном затвору у Врању, уназад пар година није било миграната на издржавању казне затвора за прекршаје у вези са преласком државне границе. У овом

¹² Извештај НПМ о посети ЦА Крњача, бр. 281-49/17 од 3. јула 2017. год.

¹³ Извештај НПМ о посети ПЦ Обреновац, бр. 281-2/18 од 6. фебруара 2018. год; Извештај о посетама ПЦ Обреновац и Адашевци, бр. 415-37/20 од 16. јуна 2020. год.

¹⁴ На пример, непосредно пре посете полиција је долазила због поседовања психоактивних супстанци од стране једног мигранта.

заводу има страних држављана, али се ради лицима која су прекршајно кажњена или притворена у кривичном поступку због кривичних дела или прекршаја који се не односе на њихов прелазак границе или боравак у земљи, већ због поседовања дроге или оружја, ремећења јавног реда и мира, крађе и других дела. Одређеном броју миграната се одређује притвор у кривичном поступку који се води због сумње да су учинили кривично дело недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи. Обично се дешава да онима који су осуђени за лакша кривична дела судови висину казне затвора одреде у складу са временом које су провели на извршењу мере притвора, па се убрзо по правноснажности пресуде пуштају на слободу. У ПС Прешево је током 2020. године поднето свега 7 захтева за покретање прекршајних поступака због прекршаја из Закона о странцима, али никоме није изречена казна затвора за учињени прекршај, као и 9 кривичних пријава. У ПС Бујановац није било оваквих захтева. РЦГП Северна Македонија је поднела 46 захтева за покретање прекршајних поступака и 11 кривичних пријава, од тога 4 против домаћих држављана.

НПМ је у ОЗ Врање обавио разговоре са притвореним мигрантима о поступању полицијских службеника према њима током хапшења, као и о условима боравка и поступању према њима током боравка у Заводу.

Један притвореник је навео да му је приликом хапшења полицијски службеник ставио ногу на врат и ударио га песницом у вилицу, као и да му је повређена нога. Тиму НПМ је показао повреду на десној натколеници, остале повреде нису биле видљиве. У извештају о првом лекарском прегледу по пријему у Завод је констатовано да нема повреда и да је навео да је имао операцију десне натколенице. У документацији ПС Прешево, чији службеници су поступали према њему, у извештају о довођењу и записнику о задржавању је констатовано да нема видљивих повреда, а према њему нису примењивана средства принуде. Осим што је навео да је веган и да му не одговара затворска храна, није имао других примедби на услове у Заводу. Управа је упозната са његовим захтевима за исхраном и већ му је прилагођен јеловник. С обзиром да му је породица у иностранству, суд му је дозволио да два пута недељно обавља телефонске разговоре.

Други притвореник је навео да ни у једном тренутку од лишења слободе, пре око 2 месеца, до дана разговора са НПМ није видео ни разговарао са браниоцем. Из решења о притвору се не види да ли има браниоца нити је у ОЗ Врање евидентирано да га је бранилац посеђивао у притвору. Према документацији ПС Прешево, њему није одређено полицијско задржавање већ је одмах изведен на саслушање у јавно тужилаштво, које, ако бранилац није изабран, решењем поставља браниоца по службеној дужности за даљи ток поступка.¹⁵ Он је поучен о својим правима, помоћу преводиоца, што је уредно евидентирано.

¹⁵ Чл. 76. ст. 1. Законика о кривичном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19 и 27/21 - одлука УС).

2.4. ОДГОВОРНОСТ ЗА ЉУДСКА ПРАВА НА ГРАНИЦАМА

Заштитник грађана и НПМ имају несметан приступ свим местима на којима се налазе мигранти. Такође, неограничен је приступ свим информацијама о поступању према њима, укључујући и процедуре на границама. Поступајући по препоруци НПМ,¹⁶ Комесаријат за избеглице и миграције је поставио информације о могућности подношења притужбе и контакт податке Заштитника грађана.

Организације цивилног друштва такође имају активности у центрима за прихват и збрињавање. Ради се о различитим радионицама, намењеним оснаживању, подршци или сврсисходној окупацији времена. Представници удружења која заступају мигранте у азилним и другим поступцима такође приступају центрима и другим местима на којима се мигранти налазе, уз претходну најаву.

Комесаријат за избеглице и миграције је поступајући по препоруци НПМ да успостави механизам притуживања,¹⁷ отворио и-мејл адресу на коју мигранти могу поднети притужбе на услове и поступање према њима у центрима. Обавештења о овоме су уочена видно истакнута у свим центрима које је НПМ посетио. Такође, у центрима су постављене и кутије за подношење притужби. Ову могућност према службеним наводима мигранти ретко користе.

Као што је раније наведено, НПМ је током посета прихватним центрима од појединих миграната са којима је разговарао примио наводе о недозвољеном протеривању.¹⁸ Када је у питању поступање службеника Републике Србије, ове наводе није било могуће даље проверити: очевици нису знали да прецизно објасне време и место догађаја ни наводне учиниоце, а наводне повреде нису документовали нити су биле видљиве када је са њима о томе разговарано. Са друге стране, НПМ нема могућност да проверава истинитост навода о неадекватном поступању које су учинили страни службеници.

Нико од миграната са којима је НПМ обавио разговоре није подносио притужбе, како би се случај незаконитог поступања према њима од стране полицијских службеника након уласка у земљу испитао. Општи утисак је да мигранти немају интерес да се баве овим питањем, с обзиром на то да желе да напусте земљу што пре.

Без обзира на то, НПМ указује на ове наводе са циљем да се обезбеди да до оваквог поступања не долази, а да се у случајевима уколико се исто деси обезбеди спровођење делотворне истраге, утврђивање индивидуалне одговорности и санкционисање одговорних полицијских службеника.

2.

ПРЕПОРУКА

РЦП Северна Македонија ће предузети мере како би се спречио било какав облик недозвољеног протеривања странаца из земље. Ово укључује јасну поруку и упутства

¹⁶ Извештај о посетама ПЦ Обреновац и Адашевци, бр. 415-37/20 од 16. јуна 2020. год

¹⁷ Извештај о посетама Прихватним центрима у Принциповцу, Шиду и Адашевцима, бр. 281-98/16 од 12. децембра 2016. год.

¹⁸ Поглавље 2.1. Враћање и протеривање.

полицејским службеницима да је овакво поступање недозвољено и да подлеже одговарајућим санкцијама.

Потребно је дати јасна упутства како би се осигурало да сви ирегуларни мигранти који улазе или су ушли на територију Републике Србије буду појединачно идентификовани, евидентирани и према њима предузете законом прописана овлашћења. Њима би требало да буде предочено и да, уколико сматрају да су им поступањем полицејских службеника повређена права, могу поднети притужбу како би се њихов случај испитао, као и да због тога не смеју трпети било какве последице.